

- Повышение уровня конкурентоспособности кредитных услуг. При разработке кредитной политики банка необходимо определить сферу деятельности для принятия соответствующих управленческих решений, использования новых кредитных инструментов, внедрения инновационных технологий осуществления кредитного процесса, с учетом применения гибких условий кредитования и индивидуальных потребностей клиента.

- Принцип взаимоотношений с клиентами. Имеется в виду, прежде всего, предпочтительный для данного банка курс либо на долгосрочные, либо на разовые кредитные сделки с клиентами. Банки, думающие о перспективе, стремятся к установлению долговременных связей, позволяющих на основе хорошего знания клиента оперативнее решать, возникающие вопросы. Одновременно такой подход предполагает повышение качества обслуживания клиентов, знание и удовлетворение их запросов, развитие комплексного обслуживания.

- Система моральных ценностей, которых должны придерживаться участники кредитных операций. Это такие ценности, как честность, порядочность, откровенность с обеих сторон.

Так, предложенная нами система основных на наш взгляд принципов является не исчерпывающей. Наиболее приемлемой трактовкой элементов кредитной политики в области стратегии можно считать следующую: постановка целей, определение приоритетов, принципы кредитной политики.

Литература

1. Гуцал І.С. Банківське кредитування суб'єктів ринку в трансформаційній економіці України (питання, теорії, методики, практики) / І.С. Гуцал. – Львів: ВАТ «БІБЛЬОС», 2001. – 244 с.
2. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки / О.В. Дзюблюк. – К.: «ПОЛІГРАФКНИГА», 2000. – 511 с.
3. Панова Г.С. Кредитная политика коммерческого банка / Г.С. Панова. - М.: ИКЦ «ДИС». 1997. – 464с.
4. Сусіденко В.Т. Стратегія управління кредитною діяльністю комерційних банків / В.Т. Сусіденко.– К.:КДТЕУ, 1998. – 348 с.
5. Чайковський Я.І. Банківське кредитування підприємств в умовах ринкового реформування економіки: дис. на здоб. ступ. канд. екон.наук: 08.04.01/ Я.І. Чайковський.– Тернопіль, 2003. – 247 с.

Рецензент докт. екон. наук, професор З.О. Адаманова

657

*Бондаренко Т.Ю., к.е.н., доцент,
Криворізький економічний інститут
КНЕУ імені Вадима Гетьмана, м. Кривий Ріг*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗПОДІЛУ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ

Оснoву стратегічно важливих рішень стосовно цінової політики, товарної стратегії, стратегії каналів збуту становить інформація про собівартість продукції, точність й коректність якої прямопропорційна їх ефективності та раціональності. Тому правильність віднесення тих або інших витрат на собівартість продукції є об'єктом підвищеної уваги. За можливістю віднесення до конкретного об'єкту витрат, всі витрати поділяють на основні та накладні. Якщо основні витрати можна прямо співвіднести з об'єктом витрат, то накладні пов'язані з кількома об'єктами або викликані самим фактором функціонування підприємства, тому при їх включенні до собівартості продукції виникають дискусійні ситуації. Загальновиробничі витрати являють собою витрати на обслуговування та організацію виробництва, які виникають навіть за його межами. Дані витрати є накладними стосовно до технологічного процесу, комплексними, що ускладнює процес їх обліку, контролю та аналізу. Головна проблема, з якою стикаються всі підприємства при обліку загальновиробничих витрат, – це їх розподіл між виробничою собівартістю та собівартістю реалізованої продукції. Розподіл накладних витрат не нова проблема для бухгалтерської теорії, але для практики діяльності вітчизняних підприємств ще досить не вивчена у теоретичному та особливо у методичному аспектах.

На сьогодні багато економістів значну вагу приділяють питанню обліку накладних витрат. Це пов'язано з тим, що відносна економія накладних витрат є важливим резервом зниження вартості виробів, оскільки зниження основних витрат вимагає значних капітальних інвестицій для

впровадження нових технологій, нової техніки, удосконалення організації виробництва, тоді як зниження накладних витрат можливо досягти завдяки внутрішнім суб'єктивним факторам, одним з яких є впровадження більш раціональної системи обліку та контролю. Проте у більшості наукових праць [4, с. 118-122; 5, с. 104-111] підходи до обліку загально-виробничих витрат в умовах діяльності гірничо-збагачувальних підприємств розглядаються недостатньо: не розроблено класифікаційної моделі, що враховує особливості галузі, не надано чіткої методики побудови аналітичного та синтетичного обліку, застосовуються бази розподілу без врахування специфіки діяльності та результату виробництва (продукції чи послуг).

Метою статті є обґрунтування методики розподілу загально-виробничих витрат, що враховує особливості здійснення технологічного процесу підприємств.

Загально-виробничі витрати акумулюються на рахунку 91 «Загально-виробничі витрати» та підлягають включенню у виробничу собівартість тільки в частині змінних та розподілених постійних сум. Алгоритм розподілу загально-виробничих витрат досить детально розглянутий у П(с)БО 16 «Витрати» [2] та Методичних рекомендаціях з формування собівартості (робіт, послуг) у промисловості № 373 [1].

Український варіант розподілу загально-виробничих витрат є похідним від методу, викладеного в Міжнародних стандартах фінансової звітності. Сутність його в тому, що підприємство, виходячи з очікуваного рівня виробництва на рік, визначає базу розподілу загально-виробничих витрат; далі обчислюється на основі минулих періодів сума змінних загально-виробничих витрат, які будуть, а потім діленням суми цих витрат на установлену базу розподілу встановлюється коефіцієнт використання змінних загально-виробничих витрат. Щомісячно фактична величина бази розподілу помножується на коефіцієнт використання, а отримана таким чином сума включається до витрат на виробництво.

Мета, яка ставиться перед бухгалтерським обліком на Заході, – не допустити викривлення фінансової звітності, у П(с)БО 16 «Витрати» виконується наполовину і при розподілі загально-виробничих витрат додає бухгалтеру роботи.

У П(с)БО 16 «Витрати» простежуються недоробки в частині розподілу загально-виробничих витрат. Чим викликана потреба поділяти постійні загально-виробничі витрати на розподілені і нерозподілені, з подальшим перерозподілом між виробничою собівартістю і собівартістю реалізованої продукції? Можливою відповіддю на це запитання може стати припущення про задум укладачів П(с)БО 16 «Витрати» оптимізувати вартість незавершеного виробництва, не обтяжувати її величину зайвими накладними витратами, що відповідає принципу обачності. Однак у цій ситуації дотримання принципу обачності спричиняє порушення принципу відповідності.

Внесення загально-виробничих витрат до складу собівартості реалізованої продукції призводить до перекручення показника фактичної собівартості реалізованої продукції, оскільки періоди виникнення таких витрат і їхня реалізація в складі собівартості, як правило, різні. Це суперечить принципу нарахування і відповідності доходів і витрат, яким установлено, що для визначення фінансового результату звітного періоду слід порівняти доходи звітного періоду з витратами, понесеними для одержання цих доходів. Таке перекручення показника фактичної собівартості призводить до зниження довіри до нього і потреби коригування з метою економічних розрахунків.

Існування моделі та детального опису процесу розподілу не виключає виникнення суперечливих питань та проблемних ситуацій, коло яких в основному обмежується встановленням нормальної потужності, бази розподілу, врахуванням галузевих особливостей діяльності та методу обліку витрат, що використовується.

Нормальна потужність – очікуваний середній обсяг діяльності, який може бути досягнутий за умов звичайної діяльності підприємства протягом декількох років або операційних циклів з урахуванням запланованого обслуговування виробництва.

1. Особливістю діяльності гірничо-збагачувальних підприємств є встановлення проектних потужностей, які централізовано розраховуються науковими інститутами з урахуванням проектних контурів запасів, горизонтів відпрацювання, вмісту заліза в руді. Але, як показує проведене дослідження, протягом 2000-2009 рр. спостерігається значне відставання фактичного освоєння потужностей від їх проектних величин, що пояснюється високим ступенем зносу основних засобів, погіршенням геологічних умов відпрацювання родовищ, нестабільною економічною та політичною ситуацією в країні [8, с. 6-7]. Відповідно, на гірничо-збагачувальних підприємствах нормальна виробнича потужність встановлюється щомісяця на рівні планового обсягу виробництва.

Наступним питанням, якому присвячена велика кількість досліджень, є визначення бази розподілу загально-виробничих витрат. Перші дослідження цієї проблеми стосуються початку ХХ

століття. Так, Р.Я. Вейцман запропонував розподіляти непрямі витрати пропорційно «заробітній платі, яка не входить до ціни фабриканта»; вартості або кількості матеріалу, який споживається; кількості робочого часу [3, с. 317-321]. В.І. Стоцьким перелічені основні найпоширеніші бази розподілу загальнопромислових витрат, до яких включається: вартість, кількість або вага основної сировини, промислова заробітна плата, кількість машино-годин роботи [7, с. 68-71].

На основі аналізу спеціальної літератури проведено узагальнення щодо виділення бази розподілу загальнопромислових витрат [6, с. 104-111]. Найпоширенішою базою розподілу є пряма заробітна плата, яка має значну кількість недоліків через те, що її питома вага у загальній сумі собівартості зменшується через автоматизацію промисловості. Так, питома вага заробітної плати основних промислових робочих у загальній сумі промислових витрат переділу на РЗФ-1 ВАТ «Інгулецький ГЗК» складає 1,12%, що свідчить про те, що ця стаття витрат не може використовуватися для розподілу загальнопромислових витрат.

На ВАТ «ІнГЗК» порядок розподілу загальнопромислових витрат такий. На початку місяця планово-економічним відділом розраховуються постійні загальнопромислові витрати в розрахунок на нормальну потужність. Наприкінці місяця бухгалтери основних цехів надають до бюро з обліку загальнопромислових витрат бухгалтерські довідки щодо фактичних сум постійних загальнопромислових витрат. Також, окрім суми постійних витрат, у цих довідках зазначається сума інших загальнопромислових витрат, яка теж потім розподіляється. На основі цього складається розрахунок нерозподілених постійних загальнопромислових витрат за місяць. Отримана сума відхилення і є сумою нерозподілених загальнопромислових витрат. Надалі ця сума розподіляється між рудозбагачувальними фабриками та переділом магнітно-флотаційного збагачення пропорційно до обсягів виробленого концентрату. Отримані суми списуються на собівартість реалізованої продукції кожного з центрів витрат.

Ця методика хоча й враховує вимоги П(с)БО 16 «Витрати», але і порушує норми цього положення. Так, у листопаді 2007 р. фактичний обсяг промисловості кожного центру витрат перевищував встановлену для нього нормальну потужність, тобто всі загальнопромислові витрати мали бути списані на промисловість без проведення їх розподілу. На основі викладеного можна зробити висновок, що підприємством проводиться розподіл загальнопромислових витрат у будь-якому разі, навіть коли фактичні обсяги вище за встановлену нормальну потужність. Тобто собівартість цехів перекручена.

Наступним питанням, яке слід розглянути, це розподіл загальнопромислових витрат номінального центру відповідальності – комбінату.

До цієї статті витрат входять витрати, які не можуть бути віднесені до інших центрів витрат прямим шляхом. Ця сума розподіляється між основними центрами витрат з використанням наступної бази розподілу – цехової собівартості кожного центру витрат. Вважається, що така сума витрат постійна та підлягає наступному розподілу безпосередньо у центрі витрат.

На нашу думку, застосування такого двохпроцесного розподілу значно підвищує трудомісткість робіт та не сприяє інформаційній прозорості даних про загальнопромислові витрати. Сума загальнопромислових витрат має бути розподілена на змінну і постійну частини і розподілятися на етапі свого формування в межах номінального центру витрат. На наступному етапі змінна та розподілена частина даних витрат підлягає розподілу між цехами основного промисловості з її наступним включенням до промислової собівартості.

На гірничо-збагачувальних підприємствах застосовується кілька баз розподілу: фонд оплати праці основних промислових робочих при розподілі загальнопромислових витрат обслуговуючих та допоміжних цехів; обсяг промисловості основних цехів при розподілі загальнопромислових витрат основних цехів; цехова собівартість основних цехів при розподілі загальнопромислових витрат номінального центру витрат.

Як вже зазначалося, питома вага фонду оплати праці не може слугувати оптимальною базою розподілу загальнопромислових витрат через її низьку питому вагу в структурі загальних витрат. Застосування як бази розподілу цехової собівартості суперечить економічній логіці, оскільки цей показник вже містить суму загальнопромислових витрат основного цеху та суми витрат основних і допоміжних промисловств.

З урахуванням наведеного в умовах діяльності гірничо-збагачувальних підприємств може бути запропонована наступна схема розподілу загальнопромислових витрат. Враховуючи, що нормальна потужність комбінатів залежить від потреб ринку, доцільно прийняти за базу розподілу обсяг промисловості кожного з центрів витрат (основних, допоміжних, обслуговуючих). База розподілу має бути єдиною на комбінаті. Загальнопромислові витрати обслуговуючих та допоміжних цехів можна

прийняти прямими по відношенню до основних цехів. Таким чином, у кожному з основних цехів будуть розподілятися власні загальновиробничі витрати цеху плюс загальновиробничі витрати номінального центру витрат, розподілені на цей цех. Будуть аналізуватися відхилення постійних загальновиробничих витрат від запланованих щодо кожного основного цеху розрахунковим шляхом.

Наведена модель показує послідовність включення загальновиробничих витрат до виробничої собівартості та собівартості реалізованої продукції з урахуванням прийнятої диференціації центрів витрат.

Отже, розподіл загальновиробничих витрат на гірничо-збагачувальних підприємствах відбувається з порушенням діючої методології, наведеної у П(с)БО 16 «Витрати». Запропоновано модель розподілу загальновиробничих витрат з урахуванням особливостей діяльності різних центрів витрат. Зазначено, що база розподілу має бути єдиною на підприємстві. Як таку базу запропоновано використовувати обсяг виробництва кожного центру витрат. Це дасть змогу здійснювати більш точний розрахунок собівартості і надавати інформацію про відповідність отриманих показників запланованим. Комплексність статті «Загальновиробничі витрати» вимагає пошуку нових моделей аналітичного обліку та нових форм планування.

Література

1. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості / затв. наказом Міністерством промислової політики України від 09.07.2007 р. № 373. – К.: Державне підприємство Державний інститут комплексних техніко-економічних досліджень Міністерства промислової політики України, 2007. – 305 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318. – Режим доступу: <http://www.liga.net/>.
3. Вейцман Р.Я. Фабрично-заводское счетоводство в связи с калькуляцией и коммерческой организацией фабрик и заводов / Р.Я. Вейцман. – 2-е изд. – Одесса, 1916. – 392 с.
4. Кирдина Е.Г. Проблема распределения затрат на производство / Е.Г. Кирдина, А.П. Бочарников // Бизнес-информ. – 1999. – № 15-16. – С. 118-122.
5. Олійник О.В. Проблеми обліку та розподілу накладних витрат: історичний аспект / О.В. Олійник // Вісник Житомирського інженерно-технологічного інституту. Серія: економічні науки. – 2001. – № 17. – С. 104-111.
6. Палій В.Ф. Основы калькулирования / В.Ф. Палій. – М.: Финансы и статистика, 1987. – 288 с.
7. Стоцкий В.И. Теория и практика калькуляции / В.И. Стоцкий. – Л.: Госнаучтехиздат, 1931. – 149 с.
8. Федченко Д. Гірничорудна галузь: проблеми та перспективи / Д. Федченко // Голос України. – 2004. – № 242 (3492). – С. 6-7.

Рецензент докт. екон. наук А.В. Шайкан

657.471

*Шалімова Н.С., к.е.н., доцент,
Кіровоградський національний технічний університет,
м. Кіровоград*

РОЗШИРЕННЯ ВИМОГ ДО ОБОВ'ЯЗКОВОГО АУДИТУ ТА ФОРМАТИВ АУДИТОРСЬКИХ ВИСНОВКІВ ЗА ЙОГО НАСЛІДКАМИ

Становлення ринкової економіки, передача в приватну власність засобів виробництва, розвиток банківської, страхової справи та зростання інвестиційної активності призвели до появи такого зовсім нового для України виду підприємництва як аудиторська діяльність. Аудит здійснюється не тільки в інтересах клієнта, але і в інтересах суспільства, забезпечуючи реалізацію конституційного права на інформацію в сфері підприємницької діяльності та економіки, є однією з конституційних гарантій єдиного ринку, єдності економічного простору як однієї з основ конституційної побудови України. Отже, аудит представляє собою інструмент забезпечення інформаційної та економічної безпеки громадян, суб'єктів підприємницької діяльності та держави.

Обов'язковий аудит - це аудиторська перевірка, яка здійснюється відносно окремих суб'єктів господарювання, критерії вибору яких та строки проведення аудиту безпосередньо встановлюються державними правовими актами. Як підкреслював Дж. Ст. Мілль «Є речі, де втручання закону потрібно не для того, щоб переосмислити судження людей про свій власний інтерес, а для того, щоб